

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Історичний факультет
Кафедра соціальних і правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
проф. Шачковська Л. С.
30 серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВ 1.07 «РЕЛІГІЄЗНАВСТВО»

Галузь знань: 08 Право
Спеціальність: 081 Право
Освітня програма: Право

Робоча програма з дисципліни «Релігієзнавство» для здобувачів вищої освіти спеціальності 081
Право

Розробники: Фуркало В. С., кандидат філософських наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціальних і правових дисциплін.
Протокол №1 від 30 серпня 2021 року

Завідувач кафедри

проф. Шачковська Л. С.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії
історичного факультету
Протокол №1 від 30 серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії
історичного факультету

проф. Священко З. В.

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	вибіркова	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	4/120	4/120
Курс	II	II
Семестр	IV	IV
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, у тому числі:	120	120
Аудиторні:	44	10
Лекційні	24	6
Семінарські / Практичні	20	4
Лабораторні	-	-
Самостійна робота	76	110
Індивідуальні завдання	-	-
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен

2. Мета й завдання навчальної дисципліни

Мета: для формування системи знань про релігійні феномени, закономірності виникнення, розвитку і функціонування релігії, її основні форми, для вироблення уміння аналізувати конкретні форми взаємодії релігійно-церковного комплексу з культурою, мораллю, правом, політикою, що історично склалися у межах різних культурно-конфесійних традицій.

Завдання дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми є досягнення наступних компетентностей:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі в суспільстві.

Повага до честі й гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмними результатами вивчення дисципліни «Релігієзнавство» є:

Робити короткий висновок щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю.

Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно й зрозуміло.

Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контекстів.

Таким чином, у результаті вивчення навчальної дисципліни студент отримує:

знання: сутність основних категорій, принципів, методів релігієзнавства; походження, структуру, функції релігії; особливості первісних вірувань, національних, світових релігій, неорелігій; закономірності розвитку та історичні форми вільнодумства; конституційно-правові основи забезпечення свободи совісті в Україні; особливості конфесійного життя сучасної України;

вміння: оперувати категоріальним апаратом релігієзнавчої науки, критично аналізувати підходи до релігії, розглядати релігію як цілісне явище через єдність її складових, виокремлювати догматичні та культові особливості конкретних релігій, порівнювати різні релігії в контексті культури, з'ясовувати суттєві світоглядні питання в контексті релігії та вільнодумства.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Релігія як соціальне явище. Критичний аналіз релігії.

Тема 1. Релігія як предмет філософського осмислення.

Форми функціонування релігієзнавства: світська й конфесійна (богослов'я). Предмет, об'єкт, принципи, методи релігієзнавства як науки. Структура, мета і завдання курсу. Концепції походження релігії. Характеристика релігійної свідомості, релігійної діяльності, релігійних організацій як структурних компонентів релігії. Суспільні функції релігії. Авторитарна та гуманістична тенденції в релігіях. Класифікація релігій. Релігійний і науковий світогляди.

Тема 2. Уявлення про релігію в історичних формах вільнодумства.

Походження вільнодумства: гносеологічні джерела та соціальні потреби. Культурно-історичний зміст вільнодумства. Основоположні ідеї вільнодумства в культурі рабовласницького суспільства. Середньовічне вільнодумство. Вільнодумство епохи Відродження і Нового часу. Розвиток українського вільнодумства. Атеїзм як форма вільнодумства. Наукові основи вільнодумства. Вільнодумство в системі духовної культури.

Тема 3. Свобода совісті як загальнолюдська цінність.

Філософсько-релігієзнавчий зміст поняття «свобода совісті». Типи державно-церковних відносин. Міжнародні правові гарантії свободи совісті. Правове забезпечення свободи совісті в Україні.

Змістовий модуль 2. Сучасні релігії. Їхня роль у розвитку цивілізації, України.

Тема 4. Національні релігії.

Загальна характеристика етнонаціональних релігій. Ранні та пізні національні релігії, їхні специфічні риси. Теїстичні вірування праукраїнців часів Київської Русі. Іудаїзм у сучасній Україні. Паломництво брацлавських хасидів до поховального комплексу Нахмана в Умані.

Тема 5. Буддизм.

Історія становлення буддизму. Сіддхартха Гаутама як його засновник. Благородні істини буддизму, концепція спасіння, вісімковий шлях до нірвани. Морально-етичні принципи буддизму, культова практика, священні тексти. Основні течії буддизму, його поширення у світі, в Україні.

Тема 6. Християнство.

Соціально-економічні, психологічні, ідеологічні передумови виникнення християнства. Історія становлення християнства як світової релігії. Вселенські собори – етапи формування основних догматів християнства. Поділи християнської церкви. Біблія – священна книга християн. Структура, мова, переклади Біблії, Біблія в Україні. Засади християнської моралі. Християнська концепція гріховності та спасіння. Сучасний стан православ'я у світі. Автокефальні церкви Вселенського православ'я. Особливості православного віровчення і культу. Українське православ'я: особливості, віхи історії. УПЦ, ПЦУ. Автокефальний статус православ'я в Україні. Міжконфесійне протистояння. Католицькі напрями. Особливості віровчення, культової обрядовості, організаційної структури, соціальної доктрини РКЦ. Постать папи римського. Модернізм сучасного католицизму. РКЦ в Україні. Причини виникнення УГКЦ. Берестейська церковна унія. Історія греко-католицької церкви, сучасний стан. Характерні ознаки віровчення й культу. Причини виникнення протестантизму. Постать М. Лютера. Характеристика постулатів протестантизму. Ранні та пізні протестантські течії. Баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво, єговізм. Сучасний протестантизм в Україні. Екуменізм та його роль у контексті сучасних міжрелігійних відносин.

Тема 7. Іслам.

Походження ісламу. Мекканський і мединський періоди становлення релігії. Пророча діяльність Мухамеда. Коран і Суна. Принципи мусульманської віри, культові особливості. Морально-етичні норми. Мусульманське право. Течії ісламу. Сучасна соціально-політична доктрина ісламу. Іслам в Україні: історія і сучасний стан.

Тема 8. Новітні релігії.

Причини появи новітніх релігій, їхні специфічні риси, соціально-психологічна природа. Богошукання орієнтального напрямку. Неохристиянські рухи. Синтетичні неорелігії. Езотеричні об'єднання. Сасантологічні рухи. Неоязичництво. Демоністичні культури. Неорелігії в Україні.

Тема 9. Сучасний стан та основні тенденції розвитку релігії і церкви в світі та в Україні.

Основні фактори змін у сучасному релігійному просторі. Релігійна мережа України.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла б	інд	с.р.		л	п	ла б	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. Релігія як соціальне явище. Критичний аналіз релігії												
Тема 1. Релігія як предмет філософського осмислення	13	4	2			7	14	2	2			10
Тема 2. Уявлення про релігію в історичних формах вільнодумства	7					7	10					10
Тема 3. Свобода совісті як загальнолюдська цінність	9		2			7	10					10
Разом за змістовим модулем 1	29	4	4			21	34	2	2			30
Змістовий модуль 2. Сучасні релігії. Їхня роль у розвитку цивілізації, України												
Тема 4. Національні релігії	13	4	2			7	12	2				10
Тема 5. Буддизм	9		2			7	10					10
Тема 6. Християнство: католицизм, православ'я, протестантизм	38	10	8			20	34	2	2			30
Тема 7. Іслам	13	4	2			7	10					10
Тема 8. Новітні релігії	9		2			7	10					10
Тема 9. Сучасний стан та основні тенденції розвитку релігії і церкви в світі та в Україні	9	2				7	10					10

Разом за змістовим модулем 2	91	20	16			55	86	4	2			80
Усього годин	120	24	20			76	120	6	4			110
Модуль 2												
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	120	24	20			76	120	6	4			110

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна/заочна)
1.	Соціальна природа релігії	2/2
2.	Церква і право	2/0
3.	Національні релігії	2/0
4.	Буддизм	2/0
5.	Біблія – Святе Письмо християн	2/2
6.	Православ'я	4/0
7.	Католицизм	2/0
8.	Іслам	2/0
9.	НРР	2/0
Усього		20/4

7. Самостійна робота

Самостійна робота здобувача вищої освіти є необхідним елементом ефективного формування компетентностей та включає вивчення і конспектування питань, що винесені на самостійне опрацювання, за всіма програмними темами.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна/заочна)
1.	Релігія як предмет філософського осмислення	7/10
2.	Уявлення про релігію в історичних формах вільнодумства	7/10
3.	Свобода совісті як загальнолюдська цінність	7/10
4.	Національні релігії	7/10
5.	Буддизм	7/10
6.	Християнство	20/30
7.	Іслам	7/10
8.	Новітні релігії	7/10
9.	Сучасний стан та основні тенденції розвитку релігії і церкви в світі та в Україні	7/10
Усього		76/110

Тема 1. Релігія як предмет філософського осмислення.

1. Особливості наукового світогляду.
2. Особливості релігійного світогляду.
3. Співвідношення наукових знань і релігії.

Тема 2. Уявлення про релігію в історичних формах вільнодумства.

1. Визначення вільнодумства.
2. Форми вільнодумства (богоборство, релігійний нігілізм, релігійний скептицизм, релігійний індіферентизм, атеїзм, пантеїзм, деїзм, антиклерикалізм).
3. Періодизація історії вільнодумства (в епоху рабовласництва, в епоху Середньовіччя, в епоху Відродження, Нового часу, сучасний атеїзм).

4. Сучасні організації вільнодумства.

Тема 3. Свобода совісті як загальнолюдська цінність.

1. Міжнародні правові акти про свободу совісті, релігії і переконань.
2. Правова практика попередження та подолання міжконфесійних конфліктів: європейський та український досвід.

Тема 4. Національні релігії.

1. Характерні ознаки національних релігій.
2. Індуїзм.
3. Конфуціанство.
4. Синтоїзм.

Тема 5. Буддизм.

1. Історія поширення буддизму в Україні.
2. Проблеми розвитку буддизму в Україні.
3. Перспективи розвитку буддизму в Україні.

Тема 6. Християнство.

1. Головні дохристиянські боги.
2. Початок християнства на українських землях.
3. Роль християнізації Русі в прилученні її до європейських цінностей і традицій.
4. Виникнення протестантизму. Постулати протестантизму.
5. Ранній протестантизм: лютеранство, анабаптизм, цвінгліанство, кальвінізм, англіканство.
6. Пізній протестантизм: баптизм, п'ятидесятництво, адвентизм, єговізм.

Тема 7. Іслам.

1. Релігійно-правові школи (мазхаби).
2. Поняття «шаріат», «фікх», «мусульманське право».
3. Джерела мусульманського права.
4. Взаємозв'язок правових концепцій в ісламі.

Тема 8. Новітні релігії.

1. Особливості експорту нетрадиційних релігій в Україну.
2. Соціальна діяльність релігійних організацій нетрадиційних релігій в Україні.

Тема 9. Сучасний стан та основні тенденції розвитку релігії і церкви в світі та в Україні.

1. Основні фактори змін у сучасному релігійному просторі.
2. Релігійна мережа України.

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання має бути виконане у формі презентації. Необхідно на одну із запропонованих тем підготувати 30–35 слайдів з короткими анотаціями. Рекомендовані теми:

1. Духовні лідери сучасного світу.
2. Предстоятелі церков сучасної України.
3. Іудаїзм.
4. Хасиди в Умані.
5. Індуїзм.
6. Синтоїзм.
7. Конфуціанство.
8. Буддизм.
9. Іслам.

10. Баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво, єговізм.
11. Церковна архітектура.
12. Інтер'єри культових будівель.
13. Культові споруди Умані.
14. Культові будівлі.
15. Костели України.
16. Найвідоміші костели світу.
17. Православні монастирі, лаври України.
18. Місця світового паломництва.
19. Місця паломництва в Україні.
20. Релігійні центри іудаїзму.
21. Свята Земля – загальнохристиянський центр паломництва.
22. Православні релігійні центри.
23. Релігійні центри буддизму.
24. Паломництво в ісламі.
25. Ватикан – міжнародний центр католицизму.
26. Святині католицького світу.
27. Предмети православного культу.
28. Чудотворні ікони.
29. Православні свята в іконах.
30. Православні ікони.
31. Полотна живопису на біблійні теми.
32. Католицькі скульптури.
33. Священні реліквії.
34. Богослужбова література.
35. Одяг духовенства.
36. Постать Франциска (понтифіка).
37. Римо-католицькі чернечі ордени.
38. Міжнародні релігійні організації.
39. Літературні твори на біблійні сюжети.

За виконання індивідуального завдання передбачено максимальну оцінку в 10 балів.

9. Методи навчання: лекції з використанням сучасних інформаційних технологій, інтерактивні методи в процесі обговорення питань семінарського заняття (мікрофон, прес-метод, мозкова атака, акваріум, робота в малих групах, дискусія та ін.).

10. Методи контролю: поточне оцінювання під час семінарських занять, бали за ІНДЗ, за самостійну роботу.

Форма семестрового оцінювання – екзамен.

11. Критерії оцінювання результатів навчання:

Критерії оцінювання семінарських занять (макс. 5 балів за одне):

1 бал – здобувач вищої освіти бере участь в обговоренні питань семінару, але немає розгорнутої відповіді на питання семінарського заняття, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення теми, не дотримується чистоти мовлення.

2 бали – здобувач вищої освіти бере активну участь в обговоренні питань семінару, має елементарні, фрагментарні уявлення про об'єкт вивчення теми, працює в команді, але повної розгорнутої відповіді на всі питання семінару немає, не дотримується чистоти мовлення.

3 бали – здобувач вищої освіти бере активну участь в обговоренні питань семінару, виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу, працює в команді, але немає розгорнутої відповіді на всі питання семінару, не виявляє чіткості у формулюванні, не дотримується чистоти мовлення.

4 бали – здобувач вищої освіти добре володіє вивченим матеріалом у межах програми, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією, має розгорнуті відповіді на всі питання семінару, бере активну участь у командній роботі, в обговоренні питань семінару та виступає з доповіддю, але відчуває скованість перед аудиторією, під час доповіді користується конспектом.

5 балів – здобувач вищої освіти має розгорнуті відповіді на всі питання семінару; володіє гнучкими знаннями не лише в межах вимог навчальної програми, але й використовує додаткові матеріали, аргументовано застосовуючи їх у різних ситуаціях; уміє знаходити інформацію та аналізувати її; ставити і розв'язувати проблеми, у командній роботі займає лідерські позиції; виступаючи з доповіддю на семінарі, вміло організовує дискусію між учасниками семінару; вільно тримається перед аудиторією; дотримується чистоти мовлення.

Максимальна кількість балів за семінарські заняття – 50.

Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 25.

Максимальна кількість балів за ІНДЗ – 10.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для д. ф. н.

Поточне оцінювання та самостійна робота									ІНДЗ	ПК	СУМА
ЗМ 1 (21 б.)			ЗМ 2 (54 б.)						10	15	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
7	7	7	7	7	19	7	7	7			

Для з. ф. н.

Модуль 1 Змістовий модуль		Модуль 2 ІНДЗ	Модуль 3 сам.р.	ПК	Сума
T1-T2	T3-T4	20	T5-T9	15	100
15	15		35		

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для заліку
A 90-100	зараховано
B 82-89	
C 75-81	
D 69-74	
E 60-68	
Fx 35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
F 1-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література

Основна

1. Кириленко К. М. Релігієзнавство. Київ : Агенство Україна, 2018. 405 с.
2. Кислюк К. В. Релігієзнавство : [підручник]: затв. МОН України як підручник для студ. ВНЗ. Київ : Кондор, 2009. 634 с.

3. Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство : підручник. 3-тє вид. стереотипне. Київ : Академвидав, 2011. 464 с.
4. Петрушенко В. Л., Петрушенко О. П., Скалецький М. П. та ін. Релігієзнавство : Навчальний посібник для студентів ВНЗ. 3-тє видання, стереотипне. Львів : Новий Світ – 2000, 2009. 328 с.
5. Прибутько П. С., Роговенко М. М., Дубчак Л. М., Михайленко Р. В. Релігієзнавство : навчальний підручник: [рек. МОН України як підручник для студ. ВНЗ]. Київ : КНТ : Дакор, 2010. 207 с.
6. Релігієзнавство : навч. посібн. / уклад. Фуркало В. С. 2-ге вид., перероб. та доп. Умань : Візаві, 2018. 243 с.
7. Релігієзнавство : навчальний посібник / за ред. Брильова Д. В. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 328 с.
8. Черній А.М. Релігієзнавство: Підручник. Вид. 2-ге, доп. Київ : Академвидав, 2008. 400 с.

Допоміжна

1. Гнот С. Релігієзнавство : навч. посіб. Львів : ЛДУФК, 2011. 164 с.
2. Колодний А. М., Ніколаюк Т. А. Релігієзнавство : навч. посіб. для дистанційного навч. Київ : Україна, 2003. 269 с.
3. Смольков О. А., Дещинський Ю. Л. Релігієзнавство : навч. посіб. Вид. 2-є, стер. Львів : Магнолія Плюс, 2006. 230 с.
4. Харьковщенко Є. А. Релігієзнавство : підручник. Київ : Наукова думка, 2007. 379 с.
5. Ходькова Л. П. Релігієзнавство : підручник. Вид. 2-ге., доп. Львів : Афіша, 2001. 312 с.
6. Чорненький Я. Я. Релігієзнавство: теоретико-практичний курс : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2005. 540 с.
7. Яроцький П. Л. Релігієзнавство : навч. посіб. Київ : Кондор, 2004. 305 с.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://risu.org.ua> – сайт релігійно-інформаційної служби України.
2. <https://irs.in.ua> – сайт Інституту релігійної свободи.
3. <https://ukreligieznastvo.wordpress.com/uar/> – сайт Української асоціації релігієзнавців.
4. <https://www.filosof.com.ua/v8.htm> – сайт відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди.
5. <http://vrciro.org.ua/ua/> – сайт Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій.
6. <https://www.religion.in.ua/news/> – сайт «Релігія в Україні».
7. <http://breslev.co.il> – сайт брацлавського хасидизму.
8. <https://buddhism.ua/> – офіційний сайт Релігійного центру українського об'єднання буддистів лінії Карма Каг'ю Діамантового шляху тибетського буддизму.
9. <https://ratnashri.org.ua/> – сайт Буддійського Центру «Дрікунг Спільнота Ратнашрі».
10. <https://shambhala.org.ua/> – сайт Лінії Від'ядхара Чог'яма Трунгпи Рінпоче.
11. <http://orthodox.org.ua/> – офіційний сайт УПЦ.
12. <https://www.pomisna.info/uk/> – офіційний сайт ПЦУ.
13. <https://hromadske.ua/tags/ukrainska-pomisna-tserkva> – сайт новин по запиту «українська помісна церква» на Громадському телебаченні.
14. news/catholics/rcc_in_ukraine – офіційний сайт апостольської нунціатури в Україні.
15. <http://ugcc.ua/> – офіційний сайт УГКЦ.
16. <http://www.rkc.lviv.ua/> – офіційний сайт Львівської архієпископії РКЦ в Україні.
17. <https://uuc.adventist.ua/> – офіційний сайт Української уніонної конференції Церкви АСД.
18. <https://www.baptyst.com/> – офіційний сайт Всеукраїнського Союзу Церков Євангельських Християн-Баптистів.
19. <https://www.jw.org/uk/> – офіційний сайт Свідків Єгови в Україні.
20. <http://www.chve.org.ua/> – офіційний сайт Української Церкви Християн Віри

Євангельської.

21. ufcsef.org.ua/uk – офіційний сайт Української Євангельської Церкви.

22. <https://islam.ua/> – офіційний сайт Духовного управління мусульман України.

23. <https://umma.in.ua/ua> – офіційний сайт Духовного управління мусульман України «Умма».

24. <https://www.ldschurch.com.ua/> – офіційний сайт Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів (мормонів).

25. <https://victorychurch.org.ua/> – офіційний сайт Церкви Перемоги.

26. <https://wolua.com/> – офіційний сайт Церкви Слова Життя.

27. <http://www.slovoveri.org/> – офіційний сайт Церкви Слова Віри.

28. <http://www.godembassy.org/> – офіційний сайт Церкви Посольства Божого.

29. <http://nak.org.ua/uk/> – офіційний сайт Новоапостольської Церкви.

30. <http://bahai.ua/ru/> – офіційний сайт бахаїзму в Україні.

31. <http://www.unification.org.ua/> – офіційний сайт Церкви Об'єднання в Україні.

32. <http://iskcon.org.ua/> - офіційний сайт Міжнародного товариства свідомості Крішни в Україні.

33. <http://osho.kiev.ua/raspisaniya.html> – офіційний сайт Ошо-центру.

34. <https://sahajayoga.ru/> – офіційний сайт Сахаджі йоги.

35. <https://usmalos.com/> – сайт Великого Білого Братства (ЮСМАЛОС).

36. <https://www.scientology.ru/> – сайт Церкви Саєнтології.

37. <https://www.christianscience.com/ru> – сайт Церкви «Християнська Наука».

38. <http://runvira.in.ua/> – офіційний сайт РУНВіри.

39. <http://vrro.org.ua/osidu-runviry.html> – офіційний сайт ОСІДУ РУНВіри.

40. <https://www.ridivira.com/uk/bogoznavstvo/ridna-vira> – офіційний сайт Рідної Віри.